UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

50 – lecie Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Krotoszynie

2019

- **100-lecie** Uniwersytetu w Poznaniu
- **100-lecie** psychologii na Uniwersytecie w Poznaniu

Potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci, młodzieży i dorosłych:

rozpoznawanie i zaspokajanie w naturalnym i instytucjonalnym środowisku edukacyjnym

Prof. dr hab. Anna Izabela Brzezińska
aibrzez@amu.edu.pl
Instytut Psychologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
www.psychologia.amu.edu.pl

Punkt wyjścia

Poradnie psychologiczno – pedagogiczne oraz psychologowie / pedagodzy zatrudniani w placówkach oświatowych są częścią systemu edukacji:

- ➔ podlegają wszystkim regulacjom formalno – prawnym systemu edukacji
- ➔ mają obowiązek działać profesjonalnie, zatem punktem wyjścia ich działań jest:
  - (1) znajomość i rozumienie regulacji formalno – prawnych
  - (2) świadomość konsekwencji ich przestrzegania i nieprzestrzegania
  - (3) poszerzanie i modyfikowanie swoich kompetencji zawodowych

---

- ➔ mają obowiązek działać etycznie czyli z poszanowaniem wszystkich praw wszystkich osób – uczestników systemu edukacji, co oznacza:
  - (1) dostosowanie podejmowanych działań do możliwości osoby i jej otoczenia ➔ problem gotowości do zmiany – kompetencje i motywacja
  - (2) dostosowanie działań do trafnie rozpoznanych potrzeb rozwojowych i związanych z nimi potrzeb edukacyjnych ➔ problem zgodności / sprzeczności celów i metod poprawy aktualnego samopoczucia osoby i jej przyszłego dobrostanu (rozwoju)

Edukacja jest zawsze nastawiona na **wywołanie zmiany**, zatem zawsze wiąże się z naruszaniem aktualnego dobrostanu i wywoływaniem **uczucia dyskomfortu.**

Etapy edukacji

LLL *lifelong learning*

perspektywa długofalowa

Cele uczenia się w kolejnych etapach dorosłego życia

OPANOWANE METAKOMPETENCJE

perspektywa średniofalowa

TECH 5 l. | LO 4 l. | SzB 3 l. | SzB 2 l.

III etap edukacji szkolnej: szkoła ponadpodstawowa

II etap edukacji szkolnej: szkoła podstawowa klasy 4 - 8

I etap edukacji szkolnej: szkoła podstawowa klasy 1 - 3

perspektywa krótkofalowa

OPANOWANE KOMPETENCJE RADZENIA SOBIE

Edukacja przedszkolna: dom / przedszkole / miejsca publiczne

Wczesna edukacja: dom / miejsca publiczne / żłobek / klubik dziecięcy

OPANOWANE BAZOWE KOMPETENCJE ŻYCIOWE

Kapitał początkowy: wyposażenie noworodka → gotowość do kontaktu i uczenia się

Jak myślimy o roli Poradni PP?

Psycholog / pedagog w szkole
dla **nauczycieli / rodziców / uczniów**
> szkoły / grup (klas)

Psycholog / pedagog w Poradni PP
dla **systemu edukacji / szkoły / grup (klas)**
> nauczycieli / rodziców / uczniów

POGOTOWIE RATUNKOWE	ŹRÓDŁO WSPARCIA	ANIMOWANIE ZMIAN
PROGRAM	**SZKOŁA**	**ROZWÓJ**
Perspektywa **krótkofalowa** realizacja działań interwencyjnych *tu i teraz*	Perspektywa **średniofalowa** pomoc w przygotowaniu (się) do kolejnego etapu edukacji	Perspektywa **długofalowa** pomoc w przygotowaniu (się) do samodzielnego i odpowiedzialnego życia
myślenie techniczne wg celu etapu kształcenia oraz treści programu przedmiotów kształcenia	myślenie wg formalnych regulacji systemu edukacji oraz działanie wg reguł instytucji edukacyjnej	myślenie o edukacji jako czynniku inicjującym i wspomagającym zmiany rozwojowe

Edukacja przygotowująca do życia:
potrzeby rozwojowe → potrzeby edukacyjne

A. POTRZEBY UNIWERSALNE

cechują każdego CZŁOWIEKA niezależnie od wieku i płci → cechują każdego UCZNIA niezależnie od wieku i płci

B. POTRZEBY SPECYFICZNE

charakterystyczne dla danego ETAPU rozwojowego → charakterystyczne dla danego ETAPU edukacji

C. POTRZEBY SPECJALNE / INDYWIDUALNE

charakterystyczne dla DANEJ OSOBY → charakterystyczne dla DANEGO UCZNIA

A. Potrzeby uniwersalne każdego człowieka

POTRZEBY ROZWOJOWE

R Potrzeba **relacji**

potrzeba dobrego kontaktu emocjonalnego i bycia bezwarunkowo akceptowanym w bliskim związku opartym na zaufaniu

A Potrzeba **autonomii**

potrzeba samodzielności w radzeniu sobie z różnymi zadaniami życiowymi bez obecności i kontroli innych

K Potrzeba **kompetencji**

potrzeba ciekawości i uczenia się oraz poczucia kompetencji i uznania (docenienia) ze strony innych

POTRZEBY EDUKACYJNE

Potrzeba **wzajemności** **W**

potrzeba wymiany zasobów, równowagi wkładu obu stron, działania w tym samym „polu”, podzielania uwagi, koordynacji linii działania

Potrzeba **wyboru** **W**

potrzeba poszukiwania ofert działania dla siebie i dokonywania wyboru spośród różnych alternatyw

Potrzeba **wsparcia** **W**

potrzeba wyzwań i sprawdzania się w trudnych sytuacjach przy pewności uzyskania pomocy od otoczenia

Potrzeby specyficzne: 3 etapy rozwoju

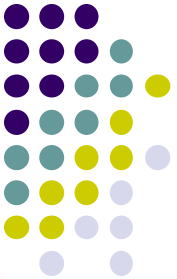

1. DZIECIŃSTWO
0 – 10 lat

nabywanie
i doskonalenie
podstawowych
kompetencji życiowych

↓

BUDOWANIE PODSTAW
samodzielnego
funkcjonowania

2. DORASTANIE
10 – 20 lat

sprawdzanie siebie
w różnych rolach
i sytuacjach życiowych

↓

START W SAMODZIELNE życie osobiste
i społeczne

3. DOROSŁOŚĆ
20 – 100 lat

budowanie planów
i realizacja celów
życiowych

↓

KORZYSTANIE Z SAMODZIELNOŚCI
dla siebie, dla innych,
dla dobra
wspólnego

B. Potrzeby specyficzne dzieciństwa

POTRZEBY ROZWOJOWE		POTRZEBY EDUKACYJNE
Potrzeba **BEZPIECZEŃSTWA** potrzeba bliskości i kontaktu emocjonalnego oraz eksploracji w środowisku fizycznym i społecznym - domowym i okołodomowym	0-1 r.ż.	Potrzeba **STABILNOŚCI** stabilne oczekiwania dorosłych (szczeg. osób znaczących) wobec dziecka; reguły zachowania dorosłych przewidywalne dla dziecka; stabilne codzienne rytuały opieki
Potrzeba **AUTONOMII** potrzeba doświadczania wpływu na przedmioty, ludzi, bieg zdarzeń i doświadczania „oporu" otoczenia	2-3 r.ż.	Potrzeba **AKTYWNOŚCI** aktywny udział dziecka w tworzeniu i modyfikowaniu zasad regulujących jego funkcjonowanie w różnych sytuacjach
Potrzeba **INICJATYWY** potrzeba osiągania własnych celów bez popadania w konflikty z innymi	4-6 r.ż.	Potrzeba **WYZWAŃ** samodzielne i we współpracy rozwiązywanie konfliktów poznawczych i społecznych
Potrzeba **PRACOWITOŚCI** potrzeba podejmowania działań użytecznych dla otoczenia	7-11 r.ż.	Potrzeba **UZNANIA** sprawiedliwe ocenianie wg jasnych zasad; uważne stosowanie porównań społeczn.

B. Potrzeby specyficzne dorastania i dorosłości

POTRZEBY ROZWOJOWE		POTRZEBY EDUKACYJNE
Potrzeba **TOŻSAMOŚCI** potrzeba poczucia przynależności do grupy (tożsamość grupowa), określenia samego siebie (tożsamość indywidualna) i określenia przez innych (charakterystyka społeczna)	11-20 l.	Potrzeba **DECYDOWANIA** możliwość podejmowania różnych działań i ról społecznych; różne pola eksploracji i podejmowania zobowiązań; okazje i przyzwolenie otoczenia na poszukiwania
Potrzeba **BYCIA W ZWIĄZKU** potrzeba nawiązywania i podtrzymywania bliższych i dalszych relacji z ludźmi oraz budowania związków, w tym intymnych	20-35 l.	Potrzeba **ZRÓŻNICOWANIA SPOŁ.** środowisko społeczne umożliwiające inicjowanie różnych kontaktów społecznych; oferty działania na rzecz dobra wspólnego
Potrzeba **GENERATYWNOŚCI** potrzeba troski i opiekowania się ludźmi w różnym wieku, pomysłami i inicjatywami innych oraz tworzenia	35-65 l.	Potrzeba **ZRÓŻNICOWANIA OFERT** oferty działań wymagające opanowania nowej wiedzy / umiejętności; okazje do delegowania zadań na młodszych (uczenie się roli mentora)
Potrzeba **INTEGRALNOŚCI** potrzeba uporządkowania własnych działań, spraw (testament) i doświadczeń życiowych oraz rozpoznawania ich sensu	65-100 l.	Potrzeba **PORÓWNYWANIA** zwiększenie świadomości zdrowotnej, prawnej, ekonomicznej; opanowanie nowych umiejętności / nowej wiedzy

C. Potrzeby specjalne / indywidualne

POTRZEBY ROZWOJOWE:

źródła różnic indywidualnych = źródła CZYNNIKÓW RYZYKA w procesie rozwoju

- Genotyp / potencjał
- Typ układu nerwowego
- Konstelacja temperamentu

- Poziom inteligencji
- Struktura osobowości
- Typ tożsamości

DEFICYTY

- z niedoboru / braku
- z nadmiaru

TALENTY

- ogólne
- specjalne uzdolnienia

POTRZEBY EDUKACYJNE:
rodzaj „zapotrzebowania”

WARUNEK: organizacja środowiska rozwoju - fizycznego i społecznego – sprzyjająca zaspokajaniu **potrzeb uniwersalnych:**
R – A – K ➔ W – W – W

WSPARCIE: interakcje edukacyjne i społeczne zaspokajające potrzeby danego etapu rozwoju czyli **potrzeby specyficzne**

Różnicowanie form oddziaływania edukacyjnego i psychologicznego (wymagania / wsparcie) stosownie do **deficytów i talentów**

Diagnoza i rozwiązywanie (pomoc) problemu niezaspokojenia potrzeb „specjalnych” - indywidualnych

Niewłaściwa organizacja środowiska fizycznego

Niewłaściwa organizacja środowiska społecznego

brak ofert i okazji do działania oraz brak ról do wyboru
oferty nadmiernie homogeniczne lub nadmiernie heterogeniczne
brak kontroli ze strony dorosłych lub nadmierna kontrola

Niezaspokojenie potrzeb uniwersalnych **R – A - K**

Utrudnione zaspokajanie potrzeb rozwojowych specyficznych dla wieku

Utrudnione zaspokajanie potrzeb indywidualnych / specjalnych
wynikających z deficytów (niedoborów i nadmiarów) i ogólnych / specjalnych uzdolnień

Powstawanie i nasilanie się problemów w funkcjonowaniu dziecka
= utrudnione nazwanie i rozpoznanie uwarunkowań problemu

Kroki w rozpoznawaniu (diagnoza) i rozwiązywaniu (pomoc specjalistyczna i naturalna) problemu niezaspokojenia potrzeb „specjalnych” - indywidualnych

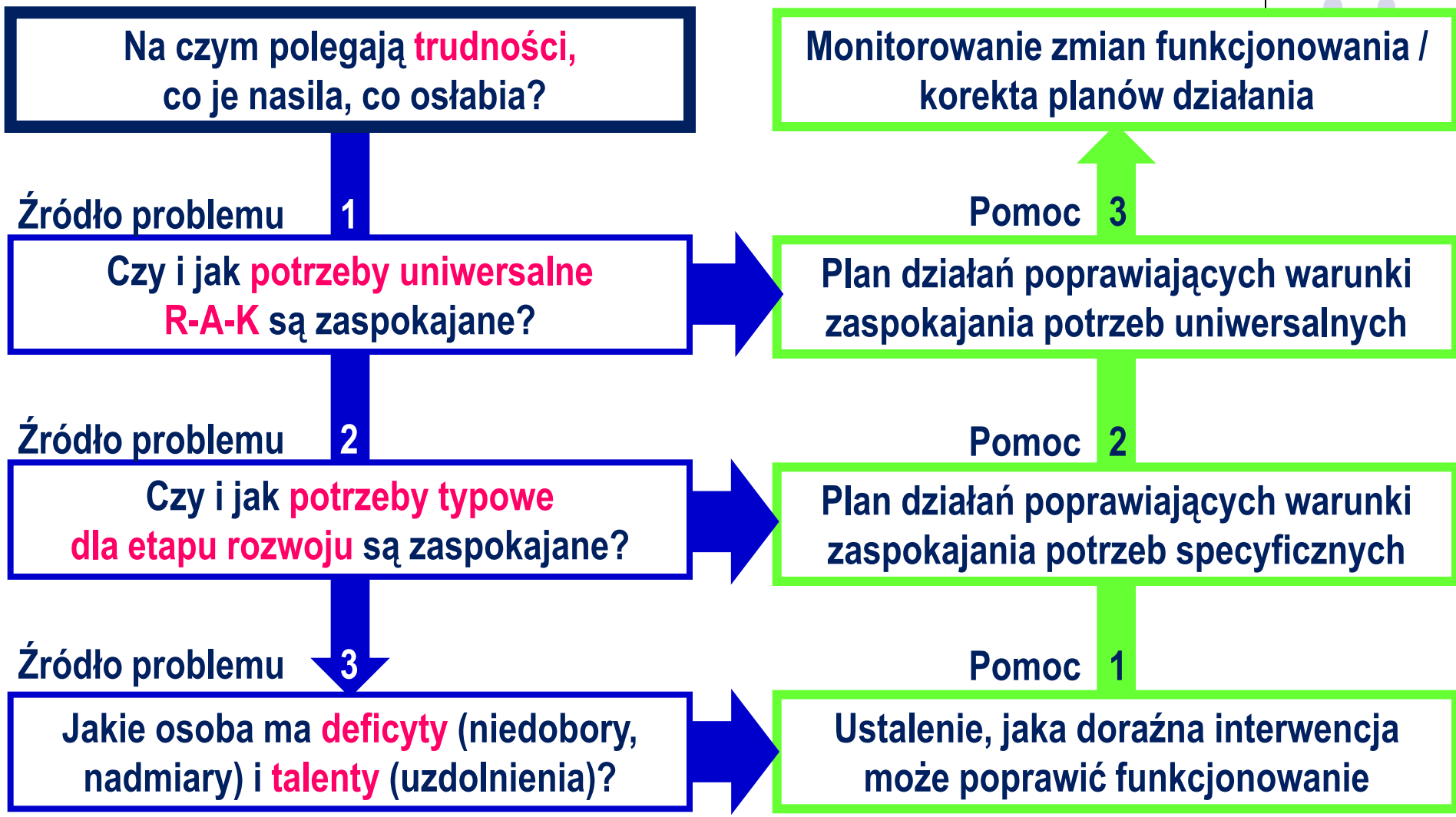

Podstawowy problem relacji psycholog (nauczyciel) – dziecko (uczeń, rodzic): **różnica perspektyw**

Co po lekcjach myśli sobie uczennica?

Gdyby nie to wszystko,co mam do zrobienia miałabym tyle chęci do pracy.

Co po lekcjach myśli sobie nauczycielka?

Literatura wykorzystana

- Brzezińska, A. I., Appelt, K., Ziółkowska, B. (2010). Psychologia rozwoju człowieka. W: J. Strelau, D. Doliński (red.), *Psychologia akademicka. Podręcznik* (tom 2, s. 95-292). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne (II wyd. popr.).
- Brzezińska, A. I., Jabłoński, S., Ziółkowska, B. (2014). Specyficzne i specjalne potrzeby edukacyjne. *Edukacja, 2*(127), 37-52.
- Erikson, E. H. (1997). *Dzieciństwo i społeczeństwo*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis [przekład: Przemysław Hejmej].
- Schaffer, H. R. (2005). *Psychologia dziecka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [przekład: Aleksander Wojciechowski].
- Schaffer, H. R. (2006). *Rozwój społeczny. Dzieciństwo i młodość*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego [przekład: Marta Białecka-Pikul i Katarzyna Sikora].
- Wadsworth, B. J. (1998). *Teoria Piageta. Poznawczy i emocjonalny rozwój dziecka*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne [przekład: Małgorzata Babiuch].
- Wood, D. (2006). *Jak dzieci uczą się i myślą*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego [przekład: Rafał Pawlik i Anna Kowalcze-Pawlik].

Literatura dodatkowa

- Brzezińska, A. I., Appelt, K., Ziółkowska, B. (2016). *Psychologia rozwoju człowieka*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Brzezińska, A. I. (2017). *Tożsamość u progu dorosłości. Wizerunek uczniów szkół ponadgimnazjalnych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM (ss. 354; ISBN-978-83-64902-43-7).
- Brzezińska, A. I., Matejczuk, J., Jankowski, P., Rękosiewicz, M. (red.). (2014). *6-latki w szkole: rozwój i wspomaganie rozwoju*. Poznań: Wydawnictwo *Humaniora*.
- Brzezińska, A. I., Appelt, K., Jabłoński, S., Wojciechowska, J., Ziółkowska, B. (red.). (2014). *6-latki w szkole: edukacja i pomoc*. Poznań: Wydawnictwo *Humaniora*.
- Brzezińska, A. I., Dajczak, A., Półtoraczyk, K., Reksnis, J., Wilczyńska, S. (2018). *Uwarunkowania kompetencji emocjonalnych i społecznych dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Poznań: Wydawnictwo Wydziału Nauk Społecznych UAM.
- Hornowska, E., Brzezińska, A. I., Appelt, K., Kaliszewska-Czeremska, K. (2014). *Rola środowiska w rozwoju małego dziecka – metody badania.* Warszawa: Wydawnictwo *Scholar*.

Wszystkie w/w publikacje na stronie:

https://www.researchgate.net/profile/Anna_Brzezinska/publications

„Wiatr dął teraz z tyłu,
więc nie musieli już krzyczeć.

- O, **królik jest mądry** –
powiedział Puchatek w zamyśleniu.
- Tak – przyznał Prosiaczek –
Królik jest mądry.
- I **ma Rozum** – rzekł Puchatek.
- Tak – zgodził się Prosiaczek –
Królik **ma Rozum.**

Nastąpiło długie milczenie ...

- I myślę – ciągnął Puchatek –
że on właśnie dlatego nigdy nic nie rozumie.”

A. A. Milne (2003), *Chatka Puchatka,* s.164

Dziękuję
za uwagę !